

QORTI TAL-APPELL

IMHALLFIN

**S.T.O. PRIM IMHALLEF JOSEPH AZZOPARDI
ONOR. IMHALLEF JOSEPH R. MICALLEF
ONOR. IMHALLEF TONIO MALLIA**

Seduta ta' nhar il-Gimgha, 12 ta' Lulju, 2019.

Numru 17

Rikors numru 115/10SM

Nathaniel Spiteri u martu Amanda Spiteri; u Joseph Mifsud

v.

**Emmanuel Mifsud u b'digriet tad-19 ta' Mejju 2010 is-socjeta` Motor
Insurance Pool gia` Omnibus Pool giet intervenuta fil-kawza *in
statu et terminis***

II-Qorti:

Rat ir-rikors guramentat ta' Nathaniel Spiteri et tat-8 ta' Frar, 2010, li
permezz tieghu ppremettew:

"Illi l-esponenti konjugi Spiteri huma proprietarji tal-'coaches' bin-numru
tar-registrazzjoni BCY 932 filwaqt illi l-esponent Joseph Mifsud huwa
proprietarju tal-'coach' bin-numru tar-registrazzjoni KCY 962;

“Illi fit-12 ta’ Jannar 2009 l-imsemmija vetturi gew ipparkjati mill-esponenti Nathaniel Spiteri u Joseph Mifsud gewwa bitha li tinstab gewwa Triq tas-Sliema, kantuniera ma’ Triq G. Miceli, Gzira filwaqt illi l-konvenut Joseph Mifsud ipparkja l-vettura tieghu bin-numru ta’ registrazzjoni CCY 991 aktar tard dak in-nhar stess fl-istess bitha;

“Illi l-ghada 13 ta’ Jannar 2009 filwaqt illi l-istess vetturi proprieta` tal-esponenti kienu hekk għadhom ipparkjati fl-imsemmija bitha sfaw distrutti kompletament b’rizzultat ta’ hruq li beda fil-vettura proprieta` tal-konvenut li kkagħunar nar li nfirex fuq il-vetturi proprieta` tal-esponenti u b’konsegwenza l-vetturi proprieta` tal-esponenti nqwrdu bl-imsemmi hruq;

“Illi peess li l-hruq origina mill-vettura proprieta` tal-konvenut li hadet in-nar waqt li kienet parkeggjata qrib il-vetturi tal-esponenti u dana kif ser jirrizulta waqt it-trattazzjoni tal-kawza;

“Illi konsegwenza ta’ dan l-incident l-esponenti sofreww danni għal liema huwa unikament responsabbli l-konvenut;

“Illi peress li l-konvenut debitament interpellat sabiex jagħmel iħallas id-danni rizultanti minn dan l-incident baqa’ inadempjenti;

“Illi l-esponenti jafu b’dan il-fatti personalment;

“Għaldaqstant, prevja kull dikjarazzjoni necessarja u opportuna, jghid għalhekk il-konvenut ghaliex m’għandhiex din l-Onorabbli Qorti:

- “1. Tiddikjara lill-konvenut unikament responsabbli għat-telfa tal-‘coach’ bin-numru ta’ registrazzjoni BCY 932 proprieta` tal-esponenti konjugi Spiteri, u tal-‘coach’ bin-numru tar-registrazzjoni KCY 962 proprieta` tal-esponenti Joseph Mifsud;
- “2. Tillikwida d-danni sofferti mill-esponenti konjugi Spiteri u Joseph Mifsud rispettivament, u dana jekk hemm bzonn bl-opera ta’ periti nominandi;
- “3. Tikkundanna lill-istess konvenut iħallas lill-esponenti is-somom hekk likwidati bhala d-danni sofferti minnhom;

“Bl-imghax legali u bl-ispejjeż komprizi dawn tal-ittra legali u tal-ittra ufficjali datata 2 ta’ Awwissu 2009 kontra l-konvenut li minn issa huwa ngunt għas-subizzjoni tieghu.”

Rat ir-risposta guramentata tal-konvenut Emmanuel Mifsud tat-2 ta’ Marzu, 2010, li permezz tagħha eccepixxa:

- “1. Illi t-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jigu michuda bl-ispejjeż kontra tagħhom;
- “2. Subordinatament u mingħajr pregudizzju ghall-premess, illi l-atturi jehtiegħilhom jippruvaw id-danni li qed jallegaw li sofrew;
- “3. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.”

Rat is-sentenza tal-Prim' Awla tal-Qorti Civili tal-20 ta' Marzu, 2014, li permezz tagħha d-decidiet il-kawza fis-sens:

- “27.0. Illi in vista tal-premess din il-qorti tiddikjara li fuq il-bazi ta' probabbilita`, qed takkolji t-talbiet kollha tar-rikorrenti u konsegwentement qegħda wkoll tirrespingi r-risposti tal-intimat, u konsegwentement:
- “27.1. Tiddikjara li l-intimat Emmanuel Mifsud hu unikament responsabbi għat-telfa tal-coach numru BCY – 932, propjjeta` tar-rikorrenti konjugi Spiteri u tal-coach numru KCY – 962, propjéta tar-rikorrenti Joseph Spiteri;
- “27.2. Tillikwida d-danni sofferti mir-rikorrenti fl-ammonti seguenti:
- “27.2.1. Il-coach propjjeta` tar-rikorrenti konjugi Spiteri:
i. Fl-ammont ta' mijja u sittax-il elf, erba' mijja u tmienja u sittin Ewro u sebgha u sittin centezmu (€116,468.67);
- “27.2.2. Il-coach propjjeta` tar-rikorrenti Joseph Mifsud:
ii. Fl-ammont ta' mijja u disat elef, erba' mijja u tmenin Ewro u sitta u erbghin centezmu (€109,480.46);
- “27.3. Tikkundanna lill-istess intimat Emmanuel Mifsud biex ihallas l-ammonti rispettivi likwidati fil-paragrafu precedenti lir-rikorrenti kif hemm ukoll indikati;
- “27.4. Bl-ispejjeż ta' din il-procedura kontra l-istess intimat Emmanuel Mifsud, u bl-imghaxijiet dovuti skond il-ligi mid-data tal-ittra ufficjali indikata fl-istess rikors guramentat promotur, senjatamenteit it-2 ta' Awwissu, 2009.”

Dik il-Qorti tat is-sentenza tagħha wara li għamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet:

“13.0. Illi l-fatti li taw lok ghall-procedura odjerna jistgħu jigu sintetikament komplilati bil-mod segwenti:

- “13.1. Illi fit-12 ta’ Jannar, 2009, ir-rikorrenti Nathaniel Spiteri u Joseph Mifsud kienu pparkjaw il-coaches rispettivi tagħhom bin-numri BCY – 932, u KCY – 962, fil-bitha ffond fi Triq tas-Sliema, kantuniera ma’ Triq G. Miceli, il-Gzira;
- “13.2. Illi fl-istess lejl giet ukoll ipparkjata mal-coaches fuq indikati l-coach bin-numru CCY – 991 proprijeta` tal-intimat Emmanuel Mifsud;
- “13.3. Illi fl-istess lejl, il-vetturi imsemmija fiz-zewg paragrafi precedenti sfaw distrutti kompletament u kienu effettivament sussegwentement valutati bhala “*total loss*”;
- “13.4. Illi l-istess vetturi kienu hekk distrutti bin-nar li hakem il-fond fejn l-istess coaches kienu jinsabu;
- “13.5. Illi mix-xhieda mismugħa jirrizulta li n-nar wasal fil-coaches *de quo* kien effettivament beda fil-vettura proprijeta` tal-intimat Emmanuel Mifsud, li sussegwentement infirex mal-vetturi l-ohra;
- “13.6. Illi skond ix-xhud Carmel Dalli li jsostni li ra l-akkadut, in-nar ikkawza *short* u baqa’ miexi ‘il quddiem lejn il-batteriji li hemm f’nofs il-coach fuq in-naha tax-xufier, (ara fol 44);
- “13.7. Illi meta splodew il-batteriji n-nar baqa’ jinfirex peress li l-coaches huma tal-fibreglass, (ara fol 44);
- “13.8. Illi l-istess Dalli imsemmi fiz-zewg paragrafi ta’ qabel dan, isostni li:

“Nikkonferma illi rajt in-nar jimxi lejn id-dashboard CCY – 991 imbagħad beda jigri fuq it-trakkijiet l-ohra”, (ara fol 45);

“13.9. Illi minkejja s-suespost, l-inkesta kondotta firrigward issostni s-segwenti:

“Minkejja investigazzjoni estensiva ma setax jigi determinat il-kawza ta’ dan il-hruq, jekk kienx minn xi *short circuit*, jew inkella xi att kolpuz da parti ta’ terzi”, (ara fol 70);

“13.10. Illi effettivament tenut kont li instab kontenit b’xi tracci ta’ *petrol* fih, l-inkesta *de quo* tikkonkludi li:

“...it-tekniku wasal ghall-konkluzjoni li ma setax jistabbilixxi l-kawza tal-hruq ...ghaliex jezistu elementi ta’ provi li fl-opinjoni tieghu ma gewx spjegati ghal kollox b’mod konvincenti. Din id-dikjarazzjoin tkompli tqajjem is-suspetti li l-origini ta’ dan il-hruq kien wiehed kolpuz, li jimmerita aktar investigazzjoni minn naha tal-Pulizija”, (ara fol 71);

“13.11. Illi ovvjament ir-rikorrenti sofreww danni ingenti stante li l-coaches tagħhom inharqu kompletament;

“Ikkunsidrat:

“14. Illi jirrizulta assodat pero` li n-nar beda mill-vettura bin-numru CCY – 991 propjeta` tal-intimat Emmanuel Mifsud;

“15. Illi kien minn din il-vettura indikata fil-paragrafu precedenti li in-nar infirex ghall-fuq il-vetturi l-ohra propjeta` tar-rikorrenti;

“Ikkunsidrat:

“16. Illi l-kontenit b’xi residwu ta’ *petrol* instab fis-saqaf;

“17. Illi għalhekk kieku l-*petrol* tferrex mis-saqaf fuq il-vetturi ikkoncernati, kieku n-nar kien jibda minn fuq u mhux min-naha t’isfel tal-vetturi kif effettivament irrizulta li beda skond ix-xhieda okulari ta’ Charles Dalli fuq già` indikat, li kien ukoll l-ewwel persuna li wasal fuq il-post tas-sinistru;

“18. Illi gie wkoll sostenu li f’dawn it-tip partikolari ta’ coaches tal-marka Scania, jirrizulta li kien ikun hemm bosta kazijiet simili għal dak in dizamina;

“19. Illi skont l-auto-electrician Joseph Abela jirrizulta li l-vettura bin-numru CCY – 991 tal-intimat li originat in-nar in dizamina kellha diversi hsarat fil-perjodu in dizamina u meta dan hadem fuq din l-istess vettura dejjem hadem fuq problemi li kien qed ikollha fil-batteriji tagħha;

“20. Illi jirrizulta pacifiku wkoll li meta r-rikorrenti Nathaniel Spiteri kien dakinhar stess mar isuq din il-vettura CCY – 991, din ma hadmitx;

“Ikkunsidrat:

“21. Illi fid-dawl tas-suespost, hi l-fehma konsiderata tal-qorti li l-incident in dizamina ma kienx wieħed kolpuz;

“Ikkunsidrat:

“22. Illi isostni l-istess intimat Emmanuel Mifsud fl-affidavit tieghu jirrizulta assodat li:

“...il-coach kellha *fault* ftit tal-gimghat biss qabel”
(ara fol 134);

“Ikkunsidrat:

“23.0. Illi għalhekk mill-assjem tal-provi fuq sintetikament elenkti jirrizulta s-segwenti:

“23.1. Illi dan it-tip ta’ vettura tal-marka Scania kienu difettuzi proprju f’dan il-kamp partikolari tal-batteriji għaliex min hu fil-mistjier kien qed isostni li kien hemm diversi kazijiet ta’ dan it-tip liema asserżjoni ma gietx ribattuta mill-kontroparti;

“23.2. Illi *di piu`*, l-istess vettura in dizamina, dik bin-numru CCY – 991 proprjeta` ta’ Emmanuel Mifsud l-intimat, kien qed ikollha diversi problemi proprju f’dan il-kwartier partikolari tagħha billi kien hemm diversi okkazjonijiet fejn ma kienitx qed tiffunzjona tajjeb;

“23.3. Illi peress li jirrizulta li l-intimat fuq indikat kien qed jirrikorri għand *auto-electrician* minhabba f’hekk, hu kien konxju b’dawn il-problemi hekk riskontrati;

“23.4. Illi għalhekk, konsapevoli mis-sitwazzjoni kif kienet qed tizviluppa, l-intimat *de quo* kien missu ma halliex il-vettura tieghu tkun garaxxjata b’mod li tista’ toħloq hsarat, kif għamlet, lil terzi;

“Ikkunsidrat:

- “24. Illi tenut kont tas-suespost, hi l-fehma ta’ din il-Qorti li l-intimat Emmanuel Mifsud għandu jerfa’ ir-responsabbilta` tal-akkadut u għandu għalhekk, iwiegeb għad-danni sofferti mir-rikorrenti rizultat tal-hruq in dizamina li mill-vettura tieghu infirex għal dawk tar-rikorrenti bil-konsegwenza nefasta kollha li rrizultat;
- “25. Illi għandu jkun pacifiku li għalad darba l-intimat kien konsapevoli mill-prekarjeta` tal-vettura proprijeta` tieghu, bhala *bonus paterfamilias* qatt ma kellu jippermetti li l-vettura tieghu tigi iggaraxxjata b'mod hekk vicin ta’ vetturi ohra stante li kellu jkun ovvju għaliex, li dan kien ta’ periklu serju ghall-istess vetturi, (ara Brincat et vs Debono, Prim Awla, 25 ta’ Mejju, 1984, u Amato vs Agius, Prim Awla, 15 ta’ Dicembru, 2003);

“Ikkunsidrat:

“26.0. Illi rigward il-likwidazzjoni ta’ danni hekk riskontrati jingħad sintetikament is-segwenti:

- “26.1. Illi r-rikorrenti Nathaniel Spiteri kien xtara l-vettura in dizamina għas-somma ta’ mijja u sittax-il elf, erba’ mijja u tmienja u sittin Ewro u seghba’ u sittin centezmu, (€116,468.67), (ara fol 50);
- “26.2. Illi l-valur fuq indikat fil-paragrafu precedenti kien ukoll rifless f’dak stabbilit mill-espert tekniku nominat biex jassisti fl-inkjesta magisterjali, (ara fol 70);
- “26.3. Illi r-rikorrenti Joseph Mifsud min-naha tieghu kien xtara l-vettura in dizamina għas-somma komplexiva ta’ mijja disghat elef, erba’ mijja u tmenin Ewro u sitta u erbghin centezmu, (€109,480.46), (ara fol 117 *et sequitur*);
- “26.4. Illi l-valur indikat fil-paragrafu precedenti hu wkoll rifless f’dak stabbilit mill-espert tekniku nominat biex jassisti fl-inkjesta magisterjali, (ara fol 70);
- “26.5. Illi mill-analizi tar-rizultanzi in atti ma gie ipprezentat xejn li jikkontribwixxi biex l-istimi fuq indikati jigu b’xi mod disturbati u konsegwentement, munita wkoll bl-istima t’espert tekniku fir-rigward, qed tistrieh fuq l-istess stimi hawn indikati;”

Rat ir-rikors tal-appell tal-konvenut Emmanuel Mifsud, li permezz tieghu appella mis-sentenza hawn qabel citata u talab li din il-Qorti thassar u tirrevoka s-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Civili fl-ismijiet premessi, tal-20 ta' Marzu, 2014 u tipprovdi minflok billi tilqa' l-appell u filwaqt li tilqa' l-eccezzjonijiet tieghu, tichad it-talbiet attrici, bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra l-atturi appellati.

Rat ir-risposta tal-appell tal-atturi Nathaniel u Amanda konjugi Spiteri u ta' Joseph Mifsud, li permezz tagħha talbu li din il-Qorti tikkonferma s-sentenza appellata u tichad l-appell interpost mill-appellant, bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra tieghu.

Rat il-verbal tas-seduta tat-2 ta' April, 2019, fejn wara li d-difensuri tal-partijiet ittrattaw l-appell, dan baqa' differit għas-sentenza għal-lum;

Rat l-atti kollha tal-kawza, inkluz ix-xhieda u d-dokumenti esebiti in atti;

Ikkonsidrat:

Illi permezz ta' din il-kawza l-atturi qegħdin jitkolbu li l-konvenut appellant jigi dikjarat responsabbi u jigi kkundannat ihallas id-danni li huma batew rizultat ta' nirien li hakmu l-coach tal-konvenut li kellha n-numru ta'

registrazzjoni CCY-991, waqt li kienet ipparkjata f'bitha ta' fond fil-Gzira, liema nar infirex u hakem lil zewg *coaches* ohra li kellhom in-numru ta' registrazzjoni KCY-962 u BCY-932, proprjetà tal-atturi li kienu pparkjati biswit l-istess vettura. Kwindi talbu li jigu likwidati d-danni mgarrba minnhom, u li l-konvenut jigi kkundannat ihallas l-istess danni, bl-imghax u l-ispejjez.

Il-konvenut, li kellu l-vettura tieghu assigurata mas-socjetà intervenuta fil-kawza, jichad li l-akkadut kien rizultat ta' xi responsabbilità jew nuqqas tieghu u li fi kwalunkwè kaz jehtieg li l-atturi jippruvaw id-danni li jallegaw li sofrej.

L-ewwel Qorti sabet li fuq bazi ta' probabbilità l-atturi rnexxielhom jippruvaw il-kaz tagħhom u għalhekk iddikjarat lill-konvenut unikament responsabbi għat-telfa mgarrba mill-atturi; illikwidat id-danni u kkundannat lill-konvenut sabiex ihallas id-danni hekk likwidati minnha, bl-ispejjez u bl-imghax dovut jiddekorri mid-data tal-ittra ufficjali.

Il-konvenut hassu aggravat bis-sentenza tal-ewwel Qorti u dan għal erba' ragunijiet partikolari:

- (i) fl-ewwel lok iqis li s-sejba ta' responsabbilità tieghu għad-danni bhala wahda nfodata u ngusta;

- (ii) fit-tieni lok jikkontesta l-*quantum* tad-danni kif likwidati peress li jqishom bhala esagerati u mhux realisticci peress li ma jihdux konsiderazzjoni ta' certu fatturi determinanti;
- (iii) taht it-tielet aggravju jikkontesta li gie kkundannat ihallas l-imghax retroattivamente ladarba t-talba attrici hija wahda da *liquidarsi*; u
- (iv) fir-raba' lok ma kellux jigi kkundannat l-ispejjez kollha, peress li l-intervenut fil-kawza kelly jbati l-ispejjez tieghu stess.

Fl-ewwel aggravju tieghu l-appellant jikkontesta l-apprezzament tal-provi maghmul mill-ewwel Qorti in kwantu jikkontendi li meta gew skartati rrizultanzi tal-inkesta sabiex minflok sawret il-fehma tagħha madwar ix-xhieda ta' Carmel Dalli, l-ewwel Qorti kienet zbaljata, tant li fil-fehma tieghu certu konsiderazzjonijiet magħmula minnha huma kontradittorji, meta mqabbla mal-konstatazzjonijiet tal-fatti u l-konkluzjonijiet milhuqa minnha. Jishaq li l-ewwel Qorti warrbet il-konkluzjonijiet tal-inkesta fejn irrizulta li mill-investigazzjonijiet ma rrizultax x'kienet il-kawza tal-hruq u meta njarat ir-rizultanzi tal-investigazzjonijiet tal-Pulizija, hija bbazat ruhha fuq ipotezijiet u fatti generici. Dan meta l-konvenut appellant jishaq li huwa kien jiehu hsieb li ssir manutenzioni regolari tal-vettura tieghu b'mod skrupoluz, li zgur ma setax jitqies negligent. Inoltrè fic-cirkostanzi tal-kaz, jishaq li ma giex ippruvat in-ness bejn l-incident u l-agir tieghu.

Jibda billi jigi osservat illi din il-Qorti bhala wahda ta' revizjoni ma tiddisturbax leggerment l-apprezzament magħmul mill-ewwel Qorti, sakemm wara li tkun ezaminat il-provi mill-gdid, ma tirrizultax raguni gravi, u tintervjeni biss jekk tirradika fiha l-fehma li l-apprezzament li għamlet l-ewwel Qorti huwa manifestament zbaljat, b'mod li jekk tibqa' tregi l-konkluzjoni bbazata fuqu, tkun qed issir ingustizzja manifesta lejn xi parti.

Inotrè rigward il-materja ta' provi, din il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza mogħtija fit-12 ta' April, 2007, minn din il-Qorti (Sede Inferjuri), fil-kawza fl-ismijiet **Joseph Tonna v. Philip Azzopardi**, fejn jingħad:

“a. Ibda biex ir-regola tradizzjonal tal-piz tal-provi timponi a kariku tal-parti li tallega fatt l-oneru li ggib il-prova ta' l-ezistenza tieghu. Tali oneru hu ugwalment spartit bejn il-kontendenti, sija fuq l-attur li jsostni l-fatti favorevoli li jikkostitwixxu l-bazi tad-dritt azzjonat minnu (actori incumbit probatio), sija fuq il-konvenut għas-sostenn tal-fatt migħub minnu biex jikkontrasta il-pretiza ta' l-attur (reus in excipiendo fit actor) – Ara Vol. XLVI/i/5.

b. Fil-kors tal-kawza dan il-piz jista joxxilla minn parti ghall-ohra, ghax, kif jingħad, ‘jista jkun gie stabbilit fatt li juri prima facie li t-tezi ta’ l-attur hija sostenua’ – Ara Vol. XXXVII/i/577;

c. Il-gudikant adit mill-meritu tal-kaz hu tenut jiddeċiedi iuxta allegata et probata, u dan jimporta illi d-deċiżjoni tieghu tigi estratta unikament mill-allegazzjoni tal-partijiet. Jigifieri, minn dawk ic-cirkustanzi tal-fatti dedotti għab-bazi tad-domanda jew ta’ l-eccezzjoni u l-provi offerti mill-partijiet. Jikkonsegwi illi d-dixxiplina tal-piz tal-provi ssir bazi tar-regola legali tal-gudizzju in kwantu timponi fuq il-gudikant il-konsiderazzjoni li l-fatt allegat mhuwiex veru ghax mhux ippruvat;

d. Il-valutazzjoni tal-provi hu fondat fuq il-principju tal-konvinciment liberu tal-gudikant. Lilu hu mogħti l-poter

diskrezzjonal ta' l-apprezzament tar-rizultanzi probatorji u allura hu liberu li jibbaza l-konvinciment tieghu minn dawk il-provi li hu jidhirlu li huma l-aktar attendibbli u idoneji ghall-formazzjoni tal-konvinciment tieghu. Naturalment dik id-diskrezzjoni tieghu hi soggetta ghal dak il-limitu legali impost fuqu mill-artikolu 218 tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili li jrid li fis-sentenza tinghata motivazzjoni ragonata li tikkonsenti l-kontroll tal-hsieb logiku segwit fuq appell interpost mis-sentenza. Motivazzjoni din, li jekk jinstab li tirrispondi mal-logika u r-razzjonalita, kif ukoll koerenti ma' l-elementi utilizzati allura skond gurisprudenza konkordi, ma tigix disturbata minn Qorti ta' revizjoni – Ara b'ezempju Ramchand Kilumal noe vs Jessie Blanco – App. 30 ta' Gunju, 1912 (Vol. XXIV/i/104)" ;

Applikati dawn il-principji ghall-kaz in ezami, jirrizulta li huwa minnu li f'kazijiet ta' din ix-xorta mhux dejjem facli ghal min ikun ressaq il-kawza, li jgib il-prova ezatta dwar x'ikun ikkaguna n-nar li wassal għad-dannu mgarrab. Sahansitra f'dan il-kaz, l-expert in materja fl-inkesta magisterjali, jirriskontra certu diffikultà sabiex jigi stabbilit is-sors jew il-kawza tal-hruq. Madankollu jekk mir-rizultanzi tal-provi, jigu riskontrati certu nuqqasijiet da parti tal-konvenut fl-operat tieghu, dan huwa bizzejjed sabiex fil-konsiderazzjonijiet tal-gudikant jsejsu r-responsabbilità ghall-akkadut marbuta mal-konsegwenza probabbi ta' dawk in-nuqqasijiet.

Minn ezami tal-provi in atti jirrizulta li l-kontendenti fil-kawza Nathaniel Spiteri, Joseph Mifsud u Emanuel Mifsud, ilkoll sidien ta' tliet coaches, kienu jipparkjaw il-vetturi tagħhom fil-fond, numru 20, Sliema Road Gzira, proprjetà ta' Joseph Mifsud. L-attur Nathaniel Spiteri jispjega li meta mar biex johrog il-coach tal-konvenut nhar it-12 ta' Jannar, 2009,

sabiex ikun jista' johrog il-coach tieghu, din il-vettura ma riditx taqbad u fil-fatt cempel lill-konvenut sabiex jinfurmah. Aktar tard il-konvenut infurmah li rnexxielu jqabbar l-istess vettura. Filwaqt li l-attur Nathaniel Spiteri u s-sewwieq Matthew Polidano, impjegat mal-attur l-iehor Joseph Mifsud, dahlu l-vetturi taghhom fil-fond in kwistjoni wara nofsinhar, Aaron Sultana, x-xufier inkarigat mill-konvenut sabiex isuq il-vettura tieghu, dahhal il-coach CCY-991 gewwa l-fond ghall-habta ta' nofs il-lejl. Gara li matul il-lejl bejn it-12 u t-13 ta' Jannar, 2009, qabad nar fil-coach bin-numru CCY-991, proprjetà tal-konvenut, u li n-nar minnu nfirez ghazzewg coaches l-ohra proprjetà tal-atturi. Dan jirrizulta mhux biss mix-xhieda tal-attur Joseph Mifsud, izda wkoll minn dik ta' Charles Dalli, xhud dizinteressat li ssejjah fuq il-post sabiex jaghti l-ghajnuna u ghalkemm dan ix-xhud gab xi cilindri tal-pyrene halli jkun jista' jintefa nnar, ma setghux jutilizzawhom peress li l-attur Joseph Mifsud, bil-fixla ma setax isib ic-cwievet. Dalli jispjega li ra n-nar jaqbad minn gol-coach tal-konvenut (fejn hemm il-magna peress li seta' jara n-nar mill-ventilaturi tal-booth tal-vettura) u jinfirex 'il quddiem u wara li splodew il-batteriji li jkun hemm finnofs tal-vettura, baqa' jinfirex in-nar 'il quddiem.

Ghalkemm mill-procès verbal jirrizulta li mill-investigazzjonijiet ma setax jigi determinat il-kawza tal-hruq, jekk kienx minn short circuit jew minn att kolpuz da parti ta' terzi persuni, relevanti huma zewg konsiderazzjonijiet. L-ewwel wiehed huwa li dawn it-tip ta' vetturi kienu

mghammra b'zewg *cut out switches* sabiex il-provvista tal-kurrent elettriku tinqata' mill-batteriji. Il-*main switch* hdejn il-batterija qatt ma kien jintefa, izda l-prattika tax-xoghol kien li jintefa s-*switch* li jkun hemm hdejn il-pedala fil-kabina. Is-sewwieq tal-vettura tal-konvenut, Aaron Sultana fix-xhieda tieghu kemm quddiem il-magistrat inkwirenti, kif ukoll quddiem l-ewwel Qorti, ma setax jiftakar jekk dakinhar kienx tefa s-*switch* li kellu fil-kabina jew le. L-iehor huwa li fil-kors tal-investigazzjonijiet instab kontenitur imdewweb li kien fih tracci ta' *petrol*. Il-fatt li l-vetturi pparkjati fil-fond in kwistjoni jahdmu bid-*diesel* kompla jkabbar is-suspetti tal-investigaturi li l-origini tal-hruq seta' kien wiehed kolpuz. L-expert tekniku Dr. Alfred Vella wasal ghall-konkluzjoni li ma setax jistabilixxi l-kawza tal-hruq b'mod li tista' tissodisfa l-ezigenzi tal-ligi, peress li kienu jezistu elementi ta' provi, li fl-opinjoni tieghu ma gewx spjegati b'mod konvincenti.

Kwindi l-magistrat inkwirenti kkonkluda billi ordna lill-Ispettur investigattiv, sabiex ikompli bl-investigazzjoni tieghu. L-expert tekniku Dr. Alfred Vella ma tressaqx sabiex jixhed f'dawn il-proceduri. Madankollu xehed l-Ispettur Stephen Mallia, li spjega li huwa kellu l-possibilità li jinvestiga fuq zewg binarji, fis-sens li l-akkadut kien jew wiehed accidentalji jew doluz u li sa fejn jaf hu ma ttiehdu ebda passi fil-konfront ta' xi persuni, peress li ma kien hemm ebda suspecti. Din il-prova ma gietx kontradetta.

Meqjusa bhala mill-aktar relevanti hija x-xhieda tal-konvenut appellant u ta' Aaron Sultana, mpjegat mieghu bhala xufier tal-vettura CCY-991.

Jirrizulta li din il-vettura kienet bdiet timmanifesta xi hsarat sa minn xahar qabel l-akkadut. Fl-10 ta' Dicembru, 2008, ix-xufier cempel lill-konvenut sabiex jinfurmah li kien hemm xi hsara fil-vettura u haduha għand *auto-electrician* li jismu Joseph Abela, fejn inbidlu xi fuses (ara fattura Dok. NS9). Ghalkemm Abela għamel xi tiswijiet, ftit tal-jiem wara, fit-22 ta' Dicembru, 2008, rega' kien hemm problema fil-vettura u din id-darba nbidlu z-zewg batteriji. Il-konvenut appellant jixhed li l-vettura ma ntuzatx fil-perjodu tal-Milied u li regħġet bdiet tintuza fis-7 ta' Jannar, 2009. L-attur Spiteri fit-12 ta' Jannar, 2009, infurmah li l-coach tieghu "ma startjax", izda meta mar ix-xufier tieghu dan irnexxielu jqabbd u telaq ghax-xogħol. Izda nteressanti huwa dak li jingħad mix-xufier tal-vettura in kwistjoni meta xehed: "*Il-problema li kellu dan it-trakk kien li filghodu ma kienx jistartja, konna nqabduh bil-buwster.*"

Fil-fehma ta' din il-Qorti, għamlet sew l-ewwel Qorti meta kkonkludiet li l-atturi rnexxielhom jippruvaw fuq bazi ta' probabilità li kien il-konvenut appellant unikament responsabbi għall-akkadut. Dan jingħad peress li jinsab provdut fil-ligi li min jonqos li jagħmel uzu mill-prudenza, diligenza u l-hsieb ta' *bonus pater familias*, jitqies in kolpa, u għandu jwiegeb għad-danni li jsegwu. Mill-provi in atti, fuq ix-xhieda ta' Carmel Dalli, din

il-Qorti tinsab konvinta li n-nar beda mill-vettura prorrjetà tal-konvenut appellant. Il-htija tal-konvenut mhuwiex il-fatt li n-nar qabad mill-vettura tieghu *per se*, izda tmur lura ghall-katina ta' grajiet li sehhew qabel l-akkadut, cioè bil-fatt li minkejja li l-vettura in kwistjoni kienet qegħda timmanifesta l-problemi, huwa baqa' jagħmel uzu minnha. Il-konvenut ma hax il-prekawzjonijiet mehtiega meta wara li nbidlu l-batteriji tal-vettura, regħhet bdiet timmanifesta problema, tant li fi kliem ix-xufier kellha titqabba permezz ta' *boosters*. Din kienet indikazzjoni cara li l-vettura kien jehtieg li tingħata l-attenzjoni minn min jifhem, ladarba fi kliem il-konvenut stess, huwa ma kienx jifhem f'dawn l-affarijiet, u mhux ihalli lix-xufier jibqa' għaddej bil-gurnata tax-xogħol qis u qatt ma gara xejn!

Kif inghad minn din il-Qorti fis-sentenza tagħha tat-23 ta' Novembru, 1921, fil-kawza fl-ismijiet **Ingegnere Frank Calafato v. Carmel Grech** (Vol. XXIV.1.894):

“ ... quando in un giudizio di risarcimento di danni l'attore allega d'aver sofferto il danno ... per colpa del convenuto, egli e' nell'obbligo di provare un fatto od una omissione che parta insita la prova della colpa che egli imputa al convenuto ... poiche' la colpa e' un ipotesi giuridica e generica finche' sta nella disposizione della legge o nei trattati di scienza giuridica, ma deve assumere una forma materiale e specifica quando si imputa ad altri come cagione di danni sofferti e risarcibili. Occorreva quindi che nella causa fosse risultata la colpa specifica del convenuto, consistente in un fatto o una omissione ... ”;

Meta din il-Qorti tapplika dan il-principju ghall-kaz in ezami, ssib li kuntrarjament ghal dak li jinghad mill-konvenut appellant l-agir tieghu ma kienx ta' wiehed skrupoluz. L-atturi appellati tabilhaqq irnexxielhom jippruvaw in-ness kawzali bejn l-incident innifsu u l-agir tal-konvenut, in kwantu n-nuqqas tal-konvenut li jiehu azzjoni f'waqtha hekk kif l-istess attur Nathaniel Spiteri nfurmah li l-vettura tieghu ma kienitx qegħda tistartja l-ghodwa tat-12 ta' Jannar, 2009, meta kienu għadhom kemm inbidlu l-batteriji tal-coach tieghu madwar għoxrin gurnata qabel, kellha tkun avviz bizzejjed għalihi li l-vettura kellha xi haga hazina li kienet timmerita l-attenżjoni. Kien in-nuqqas tal-konvenut li jiehu l-azzjoni xierqa f'waqtha li wassal ghall-akkadut.

Għalhekk din il-Qorti taqbel mal-konkluzjoni tal-ewwel Qorti li l-konvenut għandu jinzamm responsabbli ghall-akkadut u konsegwentement għandu jirrispondi għad-danni. Isegwi li l-ewwel aggravju tal-konvenut appellant ma jimmeritax li jintlaqa' u ser jigi michud.

Dan iwassal għat-tieni aggravju, dak fejn il-konvenut appellant jilmenta dwar il-quantum tad-danni likwidati peress li l-ewwel Qorti bbazat l-ammont ta' danni fuq il-valur tal-vetturi meta nxraw mill-atturi kif pretiz minnhom u ma nghata ebda qies tad-deprezzament tal-vetturi kkoncernati. Ghalkemm il-vetturi tal-atturi setghu kienu mizmuma tajjeb, jibqa' l-fatt li l-vetturi kienu qegħdin jintuzaw, u l-valur tagħhom maz-

zmien xorta jonqos. Isegwi li fil-fehma tal-appellant l-ewwel Qorti ma kenitx realistica meta llikwidat dawn id-danni.

Din il-Qorti taqbel perfettament ma' dan l-aggravju tal-konvenut appellant, in kwantu jinsab assodat fil-gurisprudenza li d-dritt ta' sid li wara incident li fih tigi danneggjata vettura jitlob kumpens, għandu jitqies fil-kuntest li d-danneggiat ghalkemm għandu jigi kkumpensat għad-danni li jkun bata, għandu kemm jista' jkun possibbli, jerga' jitqiegħed fl-istat li kien qabel l-incident. Hekk ingħad fis-sentenza deciza fit-23 ta' April, 1965, mill-Qorti tal-Appell Kummercjali, fil-kawza fl-ismijiet **John Tufigno v. Joseph Micallef noe:** “*in tem ta' kompensazzjoni ta' danni, l-attur għandu kemm jista' jkun jigi mqiegħed fil-posizzjoni li hu kien ikollu kieku ma gietx kaggjonata l-hsara*”.
(Kollez.Vol. XLIX.i.526).

Fi kliem il-Prim'Awla tal-Qorti Civili fis-sentenza tagħha tat-28 ta' Marzu, 2003, fil-kawza fl-ismijiet **Michael Camilleri v. Joseph Saliba et:**

"il-principji generali regolanti materja ta' rizarciment ta' danni, kompriz għalhekk id-deprezzament, hi di regola li d-danneggiat għandu dritt jikkonsegwixxi rizarciment li jirrienteġra l-patrimonju tieghu minn kull konsegwenza ekonomika ta' l-event dannuz u għalhekk f'kaz ta' rizarciment par equivalent għandu jikkonsisti f'somma li tekwipara l-valur ta' l-utilitajiet mitlufa" - "Antonia Zammit -vs- Mario Calleja", Appell, Sede Inferjuri, 12 ta' Jannar 1977; "Edgar Sant -vs- Peter Borg", Prim' Awla, Qorti Civili, 3 ta' Ottubru 1979,"

Issa fi kliem il-Prim'Awla tal-Qorti Civili fis-sentenza tagħha tad-9 ta' Jannar, 2002, fil-kawza fl-ismijiet **Carlos Cordina v. Jason Zammit**: “*Mizmuma kemm tkun mizmuma tajjeb vettura din ma izzommx il-valur tagħha ta' meta tkun inxtrat.*” Kwindi ma taqbilx mal-appellati meta jingħad minnhom li fil-proċes verbal jirrizulta li t-tekniku Philip Zammit għamel stima ta' dawn it-tliet coaches qabel l-incident fl-ammont ta' €116,500. Il-fatt jibqa' li dan it-tekniku adotta l-prezz ta' hlas ta' wahda mill-vetturi, mingħajr ebda konsiderazzjoni ulterjuri u li ma tressaqx jixhed fil-proceduri odjerni sabiex isostni tali stima. Certament dan ma jistax jittieħed bhala l-ahjar prova. Relevanti hija l-konsiderazzjoni magħmula fis-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Civili tat-3 ta' Lulju, 2002, fil-kawza fl-ismijiet **Cecilia Attard Pirotta et v. Marianne Farrugia**, fejn ingħad:

“*..meta karozza toħrog fit-triq anki jekk tkun ilha ftit granet bhal dik ta' l-attrici tkun tilfet ammont ragonevoli mill-valur tagħha kieku kellha tigi biex tbieghha anki xahar wara li nharget fit-triq; dejjem tibqa' karozza sekondo man u allura l-Qorti ma hiex ser tibda mill-prezz inizjali ... imħallas mill-attrici*”

Huwa normali li f'kazijiet simili jigi applikat deprezzament ta' 10% mill-prezz originali tal-vettura. Kif citat b'approvazzjoni minn din il-Qorti fis-sentenza tagħha tal-25 ta' Settembru, 2006, fil-kawza fl-ismijiet **Elmo Insurance Services Limited noe et v. Trevor Vassallo**:

“*...rigward 10% depreciation value dedott mill-prezz originali tal-vettura, il-Qorti tosserva li din hija konformi mal-prassi segwita mis-socjetajiet tal-assikurazzjoni fil-komputazzjoni tad-deprezzament ta' vetturi wara li jkunu nxtraw l-ewwel darba, u, għalhekk il-Qorti ma ssib xejn x'ticcensura f' dan ir-rigward;*

multo magis meta fil-kaz odjern, kif jirrizulta ampjament mill-provi, l-hsara kienet estensiva..."

Applikati dawn il-principji ghall-kaz in ezami, ghalkemm mhux kontestat li l-vetturi wara l-incident spiccaw *total loss*, kif jixhdu r-ritratti in atti, jibqa' l-fatt li kellu jittiehed qies ta' kemm ghadda zmien minn meta l-istess vetturi nxtraw ghall-fini tal-komputazzjoni ta' danni. Mill-provi in atti jirrizulta li permezz ta' skrittura datata 7 ta' Marzu, 2006, (ara Dok. NS1) l-attur Nathaniel Spiteri xtara l-vettura tieghu bil-prezz ta' Lm50,000 (ekwivalenti ghal €116,468.67) mentri l-incident sehh fit-13 ta' Jannar, 2009. Kwindi meta din il-Qorti tapplika d-deprezzament ta' 10% ghal kull sena bejn l-2006 u l-2009, issib li l-valur reali tal-vettura BCY-932 meta sehh l-incident huwa dak ta' €84,905.66. Din hija s-somma spettanti lill-atturi appellati Nathaniel u Amanda Spiteri bhala danni attwali għat-telf mgarrab minnhom tal-vettura tagħhom.

Min-naha l-ohra, fil-kaz tal-attur Joseph Mifsud jirrizulta li huwa xtara xarabank tal-marka Bedford bi tpartit permezz ta' kuntratt ta' permuta fl-atti tan-Nutar Dottor Angelo Vella tal-10 ta' Lulju, 1998, (esebit bhala Dok JM1) liema xarabank kien dakinar dikjarat bil-valur ta' Lm19,000 (ekwivalenti għal €44,258.09). Sussegwentement dan ix-xarabank gie mpartat mal-coach tat-tip Scania Ghabbour bin-numru ta' registrazzjoni KCY-962 permezz ta' ftehim tal-24 ta' Dicembru, 2007 (Dok. JM2). Apparti l-permuta l-attur hallas b'ekwiparazzjoni s-somma ulterjuri ta'

€65,222.46. Din il-Qorti ma taqbilx mas-sottomissjoni tal-atturi li dawn iz-zewg figuri għandhom jigu maghduda flimkien bl-ghan li jigu stabbiliti d-danni mgarrba mill-attur Joseph Mifsud. Izda l-ewwel jehtieg li jsir id-deprezzament ta' 10% fuq l-ammont ta' €44,258.09 għal kull sena fuq medda ta' disa' snin (bejn l-1998 u l-2007) li jwassal ghall-figura ta' €17,135.86, li magħha jingħad l-ammont ta' €65,222.46 imħallas minn Joseph Mifsud f'Dicembru tas-sena 2007, sabiex jixtri l-vettura in-kwistjoni, li jagħmel total ta' €82,358.83 u jsir deprezzament ulterjuri ta' 10% għal sena ohra li jgħib l-ammont ta' €74,122.49. Din hija s-somma dovuta lill-attur appellat Joseph Mifsud bhala danni għat-telf tal-vettura tieghu.

Isegwi li dan it-tieni aggravju tal-konvenut appellant jimmerita li jintlaqa' u ser jingħata l-provvediment opportun kif appena spjegat.

Għandu ragun il-konvenut appellant ukoll fir-rigward tat-tielet aggravju, meta jilmenta li ladarba d-debitu tieghu ma kienx likwidat, huwa ma seta' qatt ihallas jew jiddepozita s-somma taht l-awtorità tal-Qorti, peress li f'kawza għad-danni l-imghax jista' jingħata retroattivament jew fejn l-ammont ikun debitament jirrizulta mill-pretensjonijiet attrici jew fejn ikun wieħed facilment determinabbli. Din il-Qorti ma taqbilx mal-paragun magħmul mill-atturi appellati, in kwantu dan mhux kaz ta' spoll u lanqas jirrizulta li l-konvenut kien jahti għal xi dewmien fil-kawza.

Isegwi li m'ghandux jigi applikat il-principju ta' *malitiis non est indulgendum*. Lanqas m'ghandu x'jaqsam il-fatt li l-atturi ma talbux telf ta' qliegh li garrbu mid-data tal-incident 'il quddiem. Il-Qorti hija marbuta li tiddeciedi a bazi tat-talbiet attrici, l-eccezzjonijiet tal-konvenut u tar-rizultanzi probatorji in atti. Hekk ukoll il-fatt li fil-procés verbal jinghad li t-tekniku Philip Zammit ghamel stima ta' dawn it-tliet coaches qabel l-incident fl-ammont ta' €116,500 il-wahda, minghajr ebda distinzjoni, m'ghandhiex tittiehed bhala prova tad-dannu, peress li kif rajna qabel, id-danni għandhom jinħadmu mod iehor.

Ladarba t-talba tal-azzjoni attrici hija da *liquidarsi*, hekk ukoll, fejn l-ammont likwidat ma kienx wieħed facilment determinabbli, l-principju adoperat dejjem għandu jkun dak ta' *in illiquidis non fit mora*. F'dan ir-rigward, issir referenza għas-sentenza ta' din il-Qorti tas-6 ta' Frar, 2015, fil-kawza fl-ismijiet **Emanuel Hayman et v. Mary Caruana et.**, peress li l-principji enuncjati fir-rigward, għandhom jaapplikaw ukoll fil-kaz odjern:

“F'din il-kawza wieħed jifhem li l-ammont inkwistjoni ma tantx kienet determinabbli meta bdew il-proceduri u għalhekk aktar rilevanti ghall-iskop ta' dan il-kaz, hija s-sentenza ta' din il-Qorti fil-kawza fl-ismijiet Anthony Turner v. Francis Agius (deciza fit-28 ta' Novembru 2003) fejn il-Qorti ordnat il-hlas tal-imghaxijiet mid-data tal-ewwel sentenza peress li f'dak il-mument l-ammont likwidat kien evidenti għall-konvenut u l-Qorti jidrilha li għandha ssegwi din il-gurisprudenza (segwita anke f'sentenzi ohra ricenti ta' din il-Qorti ara per ezempju Tania Vassallo v. Anna Rita Camilleri, deciza 30 ta' Jannar 2014) u tordna li l-imghax jibda jiddekorri mid-data tas-sentenza tal-Prim'Awla għall-istess ragunijiet.”

Ghalhekk f'dan il-kaz, ladarba r-responsabbilita` tal-konvenut kienet stabilita permezz tas-sentenza appellata u ghalkemm din il-Qorti ser tvarja l-ammont ta' danni likwidat, huwa ritenut li l-imghaxijiet f'dan il-kaz ukoll għandhom jibdew jiddekorru mid-data tas-sentenza tal-ewwel Qorti, peress li din il-prassi li jigi applikat id-deprezzament ta' 10% mhux xi wiehed innovattiv, kwindi l-ammont ta' danni setghu bi ftit għaqal, jigu stabiliti. Isegwi li dan it-tielet aggravju tal-konvenut appellant ukoll jimmerita li jintlaqa', kif appena spjegat.

Jonqos li jigi trattat l-ahħar aggravju, dak rigward l-ispejjez tal-intervenut fil-kawza. Din il-Qorti hawn ukoll issib li l-konvenut appellant għandu ragun, in kwantu l-pozizzjoni ta' l-intervenut fil-kawza a distinzjoni tal-kjamat in kawza, la huwa attur u lanqas konvenut. Hu la jista' jitlob ghall-hlas ta' l-ispejjez tieghu u lanqas jista' jigi kkundannat għall-ispejjez. (Ara f'dan is-sens is-sentenza tal-Prim' Awla tal-Qorti Civili tad-29 ta' Ottubru, 2010, fil-kawza fl-ismijiet **Alex Azzopardi v. Anna Ellul**). Isegwi li l-kap tal-ispejjez ukoll jimmerita li jigi emendat fis-sens li l-ispejjez tal-intervenut fil-kawza għandhom jithallsu mill-istess intervenut u mhux mill-konvenut. Għalhekk din il-Qorti ser tagħti l-provvediment opportun f'dan ir-rigward.

Ghaldaqstant, ghal dawn ir-ragunijiet kollha, tiddisponi mill-appell interpost mill-konvenut appellant billi:

- (i) tikkonferma s-sentenza appellata tal-20 ta' Marzu, 2014, fil-ismijiet premessi sa fejn iddikjarat lill-konvenut Emmanuel Mifsud unikament responsabbi għat-telfa tal-coaches BCY-932 u KCY-962, proprjetà tal-atturi konjugi Spiteri u Joseph Mifsud rispettivament;
- (ii) tirriforma u tvarja l-istess sentenza in kwantu filwaqt li thassar il-parti tad-danni hemm likwidati, tillikwida minflok id-danni mgarrba mill-atturi fl-ammont ta' erbgha u tmenin elf, disa' mijā u hames Ewro u sitta u sittin centezmu (€84,905.66) spettanti lill-atturi appellati Nathaniel u Amanda Spiteri, rappresentanti l-valur tal-vettura BCY-932, filwaqt li l-ammont ta' erbgha u sebghin elf, mijā u tnejn u ghoxrin Ewro u disgha w erbghin centezmu (€74,122.49) jispetta lill-attur appellat Joseph Mifsud, sid il-vettura KCY-962; u tikkundanna lill-konvenut Emmanuel Mifsud sabiex ihallas l-ammonti hekk likwidati lill-atturi kif appena spjegat;
- (iii) tvarja s-sentenza appellata wkoll billi tiddikjara li l-imghax fuq l-ammonti likwidati għandu jiddekorri mid-data tal-ewwel sentenza;

(iv) thassar ukoll il-kap tal-ispejjez u tiddikjara li l-partijiet għandhom jissaportu l-ispejjez kollha tal-kawza in kwantu għal nofs da parti tal-atturi appellati solidalment bejniethom u in kwantu għan-nofs l-ieħor a karigu tal-appellant Emmanuel Mifsud, salv dawk tal-intervenuta fil-kawza Motor Insurance Pool, li għandha tissaporti l-ispejjez tagħha.

Joseph Azzopardi
Prim Imħallef

Joseph R. Micallef
Imħallef

Tonio Mallia
Imħallef

Deputat Registratur
gr